

רַבֵּד הַזֶּהָב

מתורת רבינו ראש הישיבה הגאון רבי ברוך דב דיסקין שליט"א

מתוך שיעורו השבועי בישיבת ארחות תורה • פרשת חקת תשפ"א

והנה בפשוטו "ממית עצמו עליה" היינו שכל רצונותיו הוא רק לדעת את התורה, אבל כמדוי' מובא שהחפץ חיים ביאר בזה דבשעה שאדם לומד צריך להיות שחוץ מהתורה הרי הוא כמת ולא יפסיק לשום דבר.

ותמת שם מרים (כ. א')

פירש רש"י למה נסמכה מיתת מרים לפרשת פרה אדומה, לומר לך מה קרבנות מכפרין אף מיתת צדיקים מכפרת ע"כ. וכן כתב לגבי שבירת הלוחות ולגבי מיתת נדב ואביהוא, ועיין במשך חכמה בפרשת אחרי מות דיש כמה דרגות, דכמו דביום הכיפורים צריך להכירו ולעשותו מקרא קודש, כך צריך להכיר בגדולת הצדיק, וכמו שבקרבנות בעינן תשובה, כך גם במיתת צדיקים בעינן תשובה, וכדאיתא בסנהדרין (דף לו.) בהני בריוני שחזרו בתשובה כשמת רב זירא, דעכשו אין מי שיתפלל עליהם.

ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו והוצאת להם

מים מן הסלע (כ. ח')

כאן כתיב "והוצאת" משמע שמשא יוציא מכוו, ולהלן (פסוק י"א) כתוב "ויצאו מים" משמע שיצאו מאליהם, וצ"ע השינוי, ובפרשת בשלח (י"ז.) כתוב שהקב"ה אמר "ויצאו" משמע שיצאו מאליהם וצ"ע בכ"ז.

ונראה דהנה הטענה על משה במי מריבה הוא שחיפש את הסלע הזה שיוצא ממנו מים, ועוד טענה היתה עליו שהכה בסלע, ונראה דב' הטענות הם דבר אחד, דאיתא במדרש שהקב"ה אמר למשה שישנה לסלע משנה אחת, והיינו שיוצא המים ע"י כח התורה, ובכך שמשא חיפש סלע מסויים חזינן שמוציא שלא ע"י כח התורה, וכן בכך שהכה בסלע, ומעתה מבואר היטב דבפרשת בשלח שעדיין לא היה קבלת התורה הקב"ה אמר שהמים יצאו מאליהם וכך היה, אבל כאן שהוא לאחר מתן תורה, הקב"ה אמר למשה שיוציא ע"י כח התורה דיליה, אבל משה שהכה בסלע וחיפש את הסלע מוכח שלא היתה כוונתו להוציא מכו התורה, ולכך כתוב שיצאו מאליהם.

יען לא האמנתם בי להקדישני (כ. י"ב)

פירש רש"י שאילו דברתם אל הסלע והוציא הייתי מקודש לעיני העדה, ואומרים מה סלע זה וכו' מקיים דיבורו של מקום ק"ו אנו.

והנה ק"ו זה אינו אלא הערה של מוסר שיכולה להשפיע על אנשים מסוימים, וכיון שמשא רבינו מנע מהם את ההערה המוסרית הזאת, נאמר לא האמנתם בי להקדישני, צא ולמד כמה גדול כחה של הערת מוסר.

את בגדיו (כ. כ"ו)

פירש רש"י את בגדי כהן גדול הלבישהו והפשיטם מעליו לתתם על בנו בפניו, אמר לו הכנס למערה ונכנס, ראה מטה מוצעת ונר דלוק אמר לו עלה למטה ועלה, פשוט ידיך ופשט, קמוץ פיך וקמץ, עצום עינך ועצם, מיד חמד משה לאותה מיתה ע"כ. בפשטות דברי רש"י נראה דנתאוה משה לאותה מיתה היינו שרצה למות מיתת נשיקה ולא ע"י יסורים, אולם מביאים [כמדוי' בשם הרב מפוניבז'] שלא לכך נתאוה, אלא שבדרך כלל כשאדם מת אינו מקיים מצוה במיתתו, אבל אהרן קיים מצוה במיתה עצמה, שנצטווה לפשוט ידיו וכו' ודבר זה חמד משה.

וישב ממנו שבי (כ"א. א')

פירש רש"י דאינה אלא שפחה כנענית. וביאר הגר"י ע"פ שיטת רש"י (גיטין דף לח.) דלא שייך קנין חזקה או כיבוש מלחמה

זאת חקת התורה וכו' דבר אל בני ישראל (י"ט. ב')

פירש רש"י לפי שהטון ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, לפיכך כתב בה חוקה גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה ע"כ. הנה שלמה המלך אמר (קהלת ז. כ"ג) "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני", והיינו שחיפש טעם למצות פרה אדומה ולא מצא, וביאר דודי המשאת המלך שהטעם שחיפש טעמי המצוה, משום שכתוב "זאת חוקת התורה", וצריך ללמוד ולהבין שזה חוק, ומשום כך בירר את כל הטעמים שאפשר לומר ומצא שאין בזה טעם ועי"ז נתברר שזה חוק.

זאת חוקת התורה (שם)

בפשוטו היה צ"ל "דבר אל בני ישראל זאת חוקת התורה", ומ"ט כתוב זאת חוקת התורה "דבר אל בני ישראל ויקחו אליך", וביאר הגר"י דהנה מבואר בתוספתא (סנהדרין פ"ג ה"ב) דבעשיית הפרה בעינן ביי"ד של שבעים ואחד, וזה מה שכתוב "זאת חוקת התורה דבר אל בני ישראל ויקחו אליך", והיינו דמשה במקום ביי"ד של שבעים ואחד קאי, ונמצא דדבר אל בני ישראל הוא מהחוקה של פרה אדומה שיהיה ע"פ ביי"ד, אמנם צ"ע דבתוספתא מבואר רק על עשיית הפרה דבעינן ביי"ד של ע"א, ולפי"ד הגר"י משמע שאף על הלקיחה בעינן ביי"ד של שבעים ואחד, וצ"ע.

אשר לא עלה עליה על (שם)

איתא בב"מ (דף ל.) שפרה אדומה שעלה עליה זכר פסולה דניחא ליה, והקשו תוס' (שם) דהרי לא שוה לו להפסיד את הפרה שדמיה יקרים, וא"כ לא ניחא ליה שיעלה עליה זכר, ותירצו דאם תאמר שהיא כשרה היה ניחא ליה.

ודודי המשאת המלך הקשה [וכמדוי' שכן הקשה להרב מפוניבז' זצ"ל] דהרי פרה מעוברת פסולה, וא"כ לא ניחא ליה שיעלה עליה זכר בגלל שתתעבר, ונראה דהנה בר"ש (פרה פ"ב מ"א) כתב ב' טעמים שפרה מעוברת פסולה, הא' שהוא כמו עלה עליה עול, והב' שאסור לשחוט ב' פרות, ולטעם הב' לאחר שתלד תהיה כשרה, ולטעם הא' באמת הוי קושיא אלימתא, וצ"ל דתוס' ס"ל כטעם הב', וא"כ ניחא ליה שתתעבר דאח"כ תלד ותהיה כשרה. החלקת יואב (בקבא דקשייתא ו') הקשה דאם פרה מעוברת הוי כעלה עליה עול, א"כ כיצד מותר לילך עם פרה מעוברת בשבת, והא הוי הוצאה, וכן אשה מעוברת היאך יוצאת בשבת, ולא שייך לומר חי נושא את עצמו, דעובר ודאי ככפות, [דבגמ' בשבת (דף נב.) מדמינן עול של פרה אדומה להוצאה בשבת], וצ"ע.

וכבס בגדיו הכהן (י"ט. ז')

הא דלא כתוב וכבס הכהן בגדיו, ביאר בטעמא דקרא דכיון ששריפת הפרה הוא בבגדי כהונה, א"כ שריפה בבגדי חול פסולה, ואינה מטמאה, ולכן כתוב וכבס בגדיו דוקא בגדי כהונה.

זאת התורה אדם כי ימות באהל (י"ט. י"ד)

איתא בברכות (דף סג.) ובשבת (דף פג.) שאין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, והקשה אאמו"ר זצ"ל מ"ט לא מונים דבר זה במ"ח דברים שהתורה נקנית בהם, [והיה אפשר לומר שנכלל במיעוט אכילה ושינה], וביאר דהנה בקניני מקח וממכר מוזכר משיכה והגבהה, ומ"ט לא מוזכר דבעינן קנין של "בר דעת", והביאור דבר דעת הוא תנאי לכך שיוכל לעשות את הקנין, והיינו מי שאינו ממית עצמו עליה הוא כאינו "בר דעת", ואינו יכול לזכות במ"ח דברים.

בישראל, כיון דכל קנינו הוא מדין עבד עברי, ועבד עברי נתמעט מחזקה, ורק בעבד כנעני שייך קנין חזקה, ואף שעכו"ם שקנה עכו"ם קונה רק למעשה ידיו, מ"מ לא נתמעט מחזקה רק ישראל שקנה לעכו"ם, ומשום הכי פירש רש"י דוישב ממנו שבי דמיניה ילפינן קנין כיבוש וחזקה, אינו אלא שפחה כנענית דאז עכו"ם קונה אותה בחזקה.

וידר ישראל נדר לה' וגו' והחרמתי את עריהם (כ"א. ב')
הגרי"ז הקשה מדוע הרמב"ם (פ"ו מערכ"ן) לא הביא ראיה מכאן שאפשר לידור ולהתחייב דבר שלא בא לעולם, [והרמב"ם הביא ראיה מיעקב שאמר עשר אעשרנו לך], ובביאור הגר"א (ח"ו ס"י ר"ב סק"כ) באמת הביא מכאן ראיה עי"ש.

ואת הנחלים ארנון (כ"א. י"ד)

פירש רש"י כשם שמספרים בניסי ים סוף כך יש לספר בניסי נחלי ארנון שאף כאן נעשו נסים גדולים ע"כ. צ"ע היכן מספרים בניסי נחל ארנון, וראיתי בפרדס יוסף שמזכירים זאת במה שאומרם לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח, דאזיל על נחלי ארנון עי"ש, ובתרגום יונתן (פרשת בשלח) פירש זאת באז ישיר, דאמרין "עד יעבור עמך ה' עד יעבור עם זו קניית", אבל בפשוטו

אזיל על ליל הסדר דאז מזכרין יציאת מצרים וצ"ע היכן מזכירים בליל הסדר ניסי נחלי ארנון.
ושמעתי מאחי הגר"א שליט"א דאומרים בהלל "ההרים רקדו כאלים", ופירש הגר"א דמיירי בהתחברות ההרים של ארנון, ובפשוטו אזיל על הר סיני, וכן מבואר בגמ' בפסחים (דף ק"ח). דקאי אמתן תורה.

תבנה ותכונן עיר סיחון (שם)

איתא בב"ב (דף ע"ח): על כן יאמרו המושלים ביצרים וכו' ואם אתה עושה כן תבנה בעולם הזה ותכונן לעולם הבא, והנה בערוך לנר (סוכה דף מא.) כתב ליישב הסתירה אם בית המקדש השלישי יבנה בידי אדם או ירד מן השמים, וביאר דיבנה בית המקדש בידי אדם למטה, ובית המקדש הרוחני ירד מלמעלה כנשמה בתוך הגוף, ובפירוש יריעות שלמה להגאון רבי שלמה קלוגר ביאר על פי זה מה שאומרים בנה ביתך כבתחילה וכוון מקדשך על מכונו, והיינו שהבנין הגשמי יהיה בידי אדם כבתחילה, והבית המקדש של מעלה הקב"ה יכווננו על מכונו, ומכאן סיוע לדבריו, דתבנה היינו בעולם הזה, ותכונן היינו לעולם הבא, דהיינו מכוון שהוא בית המקדש של מעלה.

דברי רבינו ראש הישיבה שליט"א

במעמד סיום מסכת ביכורים

בשיעור רבינו רה"י הגאון ר' איתמר גרבוז שליט"א בביהמ"ד נחלת משה

מוצש"ק שלח

יומא טבא לרבנן, הראש ישיבה דיבר על ביכורים שזה הכרת הטוב להראות שאין אנו כפויי טובה, ויש להוסיף בזה דהנה כשאדם רואה תאנה שביכרה מביא עכשיו ביכורים אפילו אם עוד יש תאנים שעתידים לבוא כבר, הרי מהתחלה הכרת הטוב על הכל גם על מה שיהיה אח"כ, ולכאוף איך הוא נותן הודאה על דבר שלא בא לעולם, הוא לא יודע מה יהיה יכול להיות שידפון או ירקון, היום שמעתי מת"ח אחד בשם מרן הגאון רבי משה פינשטיין זצ"ל כתוב אצל אליעזר שכשהגיע לבאר כבר הודה להקב"ה אנוכי בדרך נחני השם, דלכאוף מה הוא מודה הרי הוא עוד לא שאל אם יתנו לו את רבקה ועוד יש לו להתעסק עם לבן ובתואל שרצו להרוג אותו, וכבר בתחילת הדרך אומר אנכי בדרך נחני ה', ומביא מכאן שרואים מכאן שאם אדם רואה את ההתחלה הוא כבר צריך להודות להקב"ה על הכל.

וההסבר בזה הוא פשוט שהרי בעצם אנחנו יודעים שכל מה דעביד רחמנא לטב עביד, כל מה שיש לנו זה הכל חסד מהקב"ה, אבל כדי להודות צריך לראות את החסד ובשביל זה מספיק מהתחלה, כשאתה רואה את ההתחלה אתה רואה את החסד ואתה מודה על הכל וזה לא נקרא לא בא לעולם כי החסד כבר קיים, ממילא כל רגע ורגע צריך להודות על מה שיש ועל מה שעתיד להיות הכל לטובה, אבל כשרואים את זה הזמן של ההודאה כשאתה רואה פרי אחד שביכר אתה כבר מודה על כל מה שעתיד להיות, סיום זה הוא כבר אחרי שלמדו על אחת כמה וכמה צריכים להודות להקב"ה על הזכות הגדולה הזאת, שמתחילים את השבוע מידי שבת בשבתו עם הלימוד הזה שזה לימוד בעיון בידיעת התורה בעמל התורה, אם ככה מתחילים את השבוע אין ספק שצריכים הודאה להקב"ה.

בעז"ה עכשיו מתחילים שביעית דבר בעתו מה טוב, ויש להעיר הערה שאפשר שיש בזה נפק"מ למעשה, המשך חכמה אומר שהפסוק מתחיל בפרשת בהר שש שנים תזרע שדך והשביעית תשמטנה למה מתחילים מהשש שנים, בפשט השני הוא מביא את הירושלמי שאומר למה שביעית חלה על ההקדש דהוי כקדם הפקרו לנדרו, אומר המשך חכמה כמו ביובל שאם אחד מוכר בתחילת היובל כבר עכשיו חל דין שמגיע היובל זה יפקע, גם בשביעית צריכים לדעת שמהתחלה חיוב השנה השביעית בא, דהיינו מראשית השש שנים כבר צריך כל הזמן לאחוז שהכל של הקב"ה, והנפק"מ שיכול להיות למעשה שיש להסתפק אם אדם לפני שביעית יעשה קונם ויאסור את כל השדה שלו על כל העולם האם יש בזה חשש איסור, שהרי עדיין לא הגיע שביעית שכשעושה קונם והגמרא אומרת אדם אוסר דבר ברשותו לכשיצא מרשותו ונמצא שאף אחד לא יכול להיכנס, אך אם החיוב שביעית מתחיל מהשש שנים הרי כבר עכשיו אסור לעשות פעולה שעל ידה לא יוכלו ליקח פירות שביעית והרי זה כבונה גדר שלא יוכלו לפרק אותה בשביעית דאפשר דכבר היום אסור.

עכשיו בעז"ה בודאי יתרבו הספסלים, הקב"ה יעזור שיהיה ס"ד שהגאון רבי איתמר יהיה לו את הכוחות ויוכל להמשיך הלאה להרביץ תורה פה ובכל המקומות ושאנחנו כולנו נזכה להנות מזה בעז"ה.

יישר כח להרב רובינשטיין שליט"א שגם בקרן השביעית הוא עסוק וכבר כמה שבועות שהוא מסייר בכל הארץ בשביל השביעית, הקב"ה יתן לו את הכח ואת האפשרויות שיוכל הלאה להמשיך בכל המעשים הטובים.